

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ВІТЧИЗНЯНИХ
ПІДПРИЄМСТВ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Хромушина Л.А.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Недільніцина Д.Л., Коронець М.О.,

студенти факультету економіки і менеджменту

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

Умови невизначеності, в яких відбувається перебіг економічних глобалізаційних процесів та функціонує вітчизняна економіка, постійно генерують ті або інші ризики, які стали звичайним та постійним чинником будь-якої діяльності, насамперед, економічної. Брак досвіду прийняття вірних управлінських рішень в умовах невизначеності поглиблює проблему формування, впровадження та успішної реалізації ризик-менеджменту у контексті загального управління підприємством.

Ми погоджуємося з твердженням Томіліна О.О., що фактично підприємства стикаються з різними ризиками щоденно. Власники вітчизняних підприємств при управлінні ризиками часто покладається на свої досвід та інтуїцію. Проте у міру складності бізнесу, важливість визначення ризиків, які можуть чинити перешкоди для бізнесу, управління ними посилюється [1, с. 46].

Сучасний «Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції» ризик-менеджмент трактує як систему управління ризиками, яка включає в себе стратегію та тактику управління, спрямовані на досягнення основних бізнес-цілей. Ефективний ризик-менеджмент охоплює: систему управління; систему ідентифікації та вимірювання; систему супроводу (моніторингу та контролю) [2, с. 590].

Усі організації при реалізації своїх бізнес-процесів систематично стикаються з необхідністю управляти різноманітними ризиками. Тому необхідність та значимість ризик-менеджменту має бути визнана усіма управлінцями та персоналом організації як один з факторів першочергової важливості. Система управління ризиками має стати складовою частиною загальної системи менеджменту організації, тобто має бути інтегрована в загальну політику, плани роботи та діяльність організації, що зумовить ефективність формування системи ризик-менеджменту [3, с. 47-48].

Як доводить зарубіжний досвід, керівники компаній успішно використовують систему управління ризиками як в окремих сегментах, так і в цілому. За даними опитування, проведеного Федерацією європейських асоціацій з ризик-менеджменту, 79 % опитаних підприємств проводять картографування ризиків, при цьому з них 44 % виокремили управління ризиками підсистемою загальної системи менеджменту підприємства [4, с. 72].

Найвідомішими нормативними актами з питань управління ризиками є такі, як національні стандарти Австралії та Нової Зеландії, Канади і Південної Африки. Запровадження стандартів з управління ризиками також здійснюється Міжнародною організацією із стандартизації (ISO), організаціями стандартизації окремих країн, зокрема, Європейським комітетом стандартизації (CEN), національними організаціями стандартизації, громадськими організаціями та компаніями. Держспоживінспекція України посилається на роботи таких організацій як ISO, CEN, Американська асоціація національних стандартів (ANSI), Німецький інститут стандартів (DIN) [5, с. 222].

У нашій країні ризик-менеджмент перебуває у стані становлення: поступово з'являються різні професійні об'єднання, які визначають метою своєї діяльності вирішення окремих завдань у сфері управління ризиками; великі промислові компанії ініціюють створення корпоративних систем управління ризиками; на вітчизняний ринок заходять міжнародні консалтингові компанії, які займаються ризик-менеджментом та застосовують найкращу зарубіжну

практику та досвід з управління ризиками. Прикладом активного управління ризиками є банківська сфера [6, с. 16].

Нагромаджений досвід ризик-менеджменту узагальнено в міжнародних стандартах ISO 31000:2018. Стандарт було прийнято у якості національного стандарту більш, ніж 50 національними органами зі стандартизації, охоплюючи понад 70 % населення світу. ISO 31000:2018 встановлює принципи, структуру та процес управління ризиками, які придатні для будь-якого типу організацій та має допомогти регулювати фактори невизначеності функціонування суб'єктів господарювання [4, с. 73].

В Україні прийнято відповідний аналог Державного стандарту ДСТУ ISO 31000:2018 «Менеджмент ризиків. Принципи та настанови», який набув чинності з 1 січня 2019 р. Цей стандарт є корисним для реалізації ризик-орієнтованого мислення та надає можливість суб'єкту господарювання порівняти свою практику управління ризиками з міжнародним досвідом [7].

Становленню та розвитку ризик-менеджменту в Україні сприятиме відкриття у 2010 р. відділення Глобальної асоціації професіоналів ризик-менеджменту (Global Association of Risk Professionals, GARP), до комітету управління якого увійшли українські та міжнародні банкіри [8].

Башинська І.О. та ін. запропонували схему системи управління ризиками на підприємстві, найголовнішим з елементів, на думку авторів, є культура управління ризиками, що розглядається як створення в організації такого середовища, яке б сприяло виявленню, оцінці та зниженню ризиків, а також забезпеченню відкритої комунікації про ризики. Ми погоджуємося з думкою, що яким би досконалим та дієвим не був процес ризик-менеджменту, якщо керівники та працівники не усвідомлюють його значення та зміст, відкидають як вид діяльності, то компанія не зможе досягнути успіху в управлінні ризиками [9, с. 93-94].

У поточній реальності в багатьох підприємствах застосовується лише фрагментарна система управління ризиками. Керівники більшості підприємств традиційно вважають ризик-менеджмент спеціалізованою і відокремленою

діяльністю, що не дозволяє оперативно відслідковувати найбільш вагомі ризики та ефективно передавати інформацію про них усім зацікавленим особам.

Для більшості вітчизняних підприємств впровадження ризик-менеджменту напряму залежить від генерального директора, що є найвагомішою перепорою для становлення ризик-менеджменту на підприємствах. В ідеальному варіанті ризик-менеджер має підпорядковуватись лише першій особі компанії, а його завданням є аналіз та оцінка стратегічного розвитку конкретного бізнесу, подання власної незалежної експертної оцінки та надання рекомендацій керівництву. До послуг таких професіоналів прогресивні керівники звертаються для створення та розбудови довгострокового стабільного бізнесу. Крім того, користуватися послугами ризик-менеджерів та формувати систему управління ризиками на сьогодні мають можливість лише великі компанії паливно-енергетичного комплексу, металургії, хімічної промисловості, будівництва, телекомунікацій та ін. Для малого та середнього бізнесу поки що такі послуги недосяжні через їх дороговартісність (проведення досліджень, експертних оцінок, оплата праці ризик-менеджера), проте їм можна залучати послуги аутсорсингу. Водночас керівники та власники компаній все більше схиляються до розуміння необхідності управління ризиками, що є більш характерним для промислових компаній, у яких, на відміну від фінансово-кредитних організацій, відсутні вимоги в управлінні ризиками, передбачені регулятором. Звичайно, певний рівень ризик-менеджменту має місце переважно у великих та експортно-орієнтованих підприємствах, які усвідомили необхідність використання міжнародних стандартів управління ризиками і розробляють, впроваджують систему ризик-менеджменту. При цьому професія ризик-менеджера як фахівця досі залишається непопулярною, хоча у фінансовій сфері (зокрема, у банках) є високооплачуваною [6, с. 17].

Сучасним підприємствам та організаціям необхідно формувати власну систему ризик-менеджменту, в якій мають бути представлені потенційні джерела для фінансування втрат, яких може зазнати підприємство (організація) через шкідливий вплив ризику. Вибір та формування механізму ризик-

менеджменту мають бути спрямованими на пошук оптимального, доцільного та вигідного методу протидії кожному конкретному ризику. Завдяки цьому підприємство формуватиме комплексну стратегію управління ризиками, яка передбачатиме здатність та можливість приймати управлінські рішення, орієнтовані на наявні ресурси, розподіляти задачі серед менеджерів, проводити консультації із фахівцями. Врешті-решт, сформований та діючий механізм ризик-менеджменту визначатиме ефективність саме такого виду менеджменту, і, як наслідок, результативність та ефективність діяльності підприємства.

Література:

1. Томілін О. О., Шабельник С. С. Ризик-менеджмент підприємства та його вплив на конкурентоспроможність. *Науковий вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. Т. 24. Вип. 3 (76). 2019. С. 46–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2019_24_3_10 (дата звернення: 07.12.2020).
2. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / Чубенко А. Г. та ін. Київ : Ваіте, 2018. 826 с.
3. Лагунова І. А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1 (53). С. 1–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2018_1_9 (дата звернення: 10.12.2020).
4. Сосновська О. О., Деденко Л. В. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2019. № 1 (3). С. 70–79. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/64> (дата звернення: 10.12.2020).
5. Семенова К. Д., Тарасова К. І. Організація системи управління ризиками на підприємстві. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. № 3 (58). С. 221–227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2015_3_29 (дата звернення: 07.12.2020).

6. Тулуб О. М. Управління ризиками компанії на основі міжнародних стандартів ризик-менеджменту. *World Science*. 2018. № 3. URL: <https://www.academia.edu/37051022/> (дата звернення: 15.12.2020).
7. ДСТУ ISO 31000:2018. Менеджмент ризиків. Принципи та настанови. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2019. 32 с.
8. Глобальна асоціація професіоналів ризик-менеджменту (Global Association of Risk Professionals, GARP). URL: <http://www.garp.org/> (дата звернення: 19.01.2021).
9. Башинська І. О., Полещук А. А., Мотова А. В. Удосконалення системи управління ризиками на підприємстві. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 17. С. 91–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2017_17_19 (дата звернення: 19.01.2021).